

Schoolveiligheid: een k organiseren

Uit recent onderzoek komt een aantal zorgelijke ontwikkelingen op het gebied van schoolveiligheid naar voren. Opvallende conclusie: het structureel inbedden van veiligheidsbeleid in de schoolorganisatie blijkt nog steeds in de kinderschoenen te staan. *Sjoerd Boersma **

Voordat ik een overzicht geef van de belangrijkste conclusies en van de manier waarop wij werken aan schoolveiligheid, vertel ik kort *waarom* dit onderzoek van belang is en op basis van *welke* visie wij werken aan meer veiligheid op school.

Visie

In onze visie is iedere school zelf verantwoordelijk voor de veiligheid. Veiligheidsbeleid is volgens ons vooral een organisatorische opgave. Met de juiste cyclische aanpak, wat praktische ondersteuning en slimme software kan iedere school snel resultaten boeken.

Onderzoek

Onze gebruikers registreren incidenten, ondervragen slachtoffers en daders over hun veiligheidsbeleving en leggen resultaten van veiligheidsschouwen vast. Met hun instemming onderzoeken wij deze volledig geanonimiseerde informatie ieder jaar op patronen, trends en ontwikkelingen. Dat doen we onder meer om goed inzichtelijk te krijgen welke typen incidenten zich in welke omvang voordoen. We weten echter dat er bij registratie sprake is van allerlei complicaties en afwijkingen. Zo worden incidenten die goed zichtbaar en makkelijk te duiden zijn, meer geregistreerd dan minder makkelijk te herkennen incidenten. Daarom zien we jaar na jaar fysiek geweld en diefstal hoog in de top-5. Pesten valt daarentegen altijd buiten de top-5, terwijl het bijna jaarlijks op nummer 1 in de vei-

ligheidsenquêtes staat. Ook als een school net begint met registreren of zich richt op een specifiek onderwerp, zien we dat de statistieken veranderen. In het najaar van 2007 zorgde de campagne *Loop jij wapenvrij?* voor een enorme toename van het aantal gere-

roepsgroepen: ambulance, belastingdienst, politie, primair en voortgezet onderwijs, treinpersoneel en ziekenhuizen. Dit is een zorgelijke ontwikkeling, omdat het onmogelijk is een goed werkend veiligheidsbeleid op maat te ontwikkelen en te monitoren als de orga-

Onduidelijkheid over de feiten maakt ieder begin van beleid onmogelijk

gistreerde incidenten rondom wapenbezit. Na afloop van de campagne was alle aandacht hiervoor direct verdwenen. Hoewel tijdens de campagne duidelijk meer werd geregistreerd, werd er over het hele schooljaar niet of nauwelijks meer geregistreerd dan het jaar ervoor.

Schijn bedriegt

We concluderen al jaren dat het aantal geregistreerde incidenten steeds verder terugloopt. Deze trend is niet alleen zichtbaar in het onderwijs. Ook uit een recent verschenen onderzoek voor het ministerie van Binnenlandse Zaken¹ blijkt een verdere daling van incidentregistraties in verschillende beroepssectoren:

‘Vooral het laatste aspect (interne registratie van incidenten) vertoont een zorgelijke ontwikkeling: agressie en geweld worden nu minder vaak intern geregistreerd dan in 2007. Dat geldt voor de helft van de onderzochte be-

nisatie geen zicht heeft op aard en omvang van agressie en geweld.’

Uit deze aanhoudende daling van het aantal geregistreerde incidenten is niet af te leiden dat het aantal incidenten zou afnemen. De daling maakt veeleer duidelijk dat veel scholen in vrijwel alle sectoren onvoldoende werk maken van schoolveiligheid. Zoals uit veel onderzoek bekend is, zijn jongeren in de schoolgaande leeftijd vaak betrokken bij incidenten. Uit onderzoek naar jeugdcriminaliteit van het CBS komt het volgende citaat:

‘In 2010 zegt ruim een derde van de 12- tot en met 17-jarigen (38%) in de voorafgaande 12 maanden minstens één van de 27 delicten te hebben gepleegd.’²

Ontkenning

Wij krijgen regelmatig te horen dat deze aantallen incidenten ‘bij ons op school’ niet voorkomen. Het is echter

westie van

Met de methode *Veilig Rond* en *In School* (VRIS) starten scholen een cyclisch proces om de veiligheid rond en in de school te verbeteren.

een feit dat jongeren op deze leeftijd experimenteren, grenzen opzoeken en relatief vaak bij incidenten zijn betrokken. Bij 10- tot 13-jarigen liggen de percentages wat lager en bij 14- tot 17-jarigen wat hoger. Als school heb je rekening te houden met betrekkelijk grote hoeveelheden incidenten om de eenvoudige reden dat deze leeftijdsgroep op school aanwezig is. Als we de bijna 40 procent grofweg loslaten op een school van bijvoorbeeld 1.000 leerlingen, is een indicatief beeld van 400 incidenten te verwachten. Al zou slechts een kwart van de incidenten op en rond de school zelf plaatsvinden:

het zijn er vele malen meer dan wordt geregistreerd. Deze conclusie wordt nog eens versterkt door de volgende cijfers uit de *VO monitor 2006*:

'Wat betreft feitelijk ervaren geweld voelen leerlingen zich relatief het meest slachtoffer van successievelijk verbaal geweld (15,7%), licht lichamelijk geweld (13,6%), en sociaal geweld (10,7%). Deze volgorde keert ook terug bij het dader zijn van geweld en getuige zijn van geweld.'

Als we deze cijfers van de VO-raad combineren met de geregistreerde incidenten, blijkt dat slechts 3 procent (!)

van de feitelijke incidenten wordt geregistreerd. Hoewel we met dit soort vergelijkingen van verschillend onderzoek voorzichtig moeten omgaan, kwamen wij bij vergelijkingen van verschillende typen incidenten meermalen uit op dezelfde percentage van 3 procent. Gezien de huidige ontwikkelingen van een afnemend aantal registraties, is dit percentage nog verder aan het zakken.

Perceptie en feiten

Deze situatie is om meerdere redenen zorgwekkend. Allereerst: zonder incidentregistratie krijg je geen goed veiligheidsbeleid van de grond. Uit de *Monitor Sociale veiligheid in het onderwijs 2007* komt onder meer naar voren dat schoolleiding, leerkrachten en leerlingen dezelfde feiten sterk verschillend waarnemen en beoordelen. Leerlingen schatten bijvoorbeeld dat 22 procent van hen te maken heeft met pestgedrag, terwijl schoolleiders het houden op 0,9 procent. Dat is een factor 25 (!) verschil. Schattingen inzake wapenbezit, discriminatie en bedreigingen laten vergelijkbare verschillen zien. Daarom is het van groot belang incidenten te registreren, in combinatie met andere vormen van onderzoek zoals schouwregistraties en enquêtes. Onduidelijkheid over de feiten maakt ieder begin van beleid onmogelijk.

Imagoschade

Een andere reden tot zorg komt voort uit de vraag *waarom* scholen minder incidenten registreren dan er plaatsvinden. Uit een onderzoek van EénVandaag in april 2011 onder 1.700 docenten bleek dat veel scholen niet in actie komen na verbaal of fysiek geweld. Terwijl de helft van de ondervraagde leerkrachten te maken heeft met verbaal geweld en 10 procent met fysiek geweld, onderneemt de schoolleiding in »

36 procent van de gevallen geen actie. De twee belangrijkste redenen zijn: vrees voor imagoschade en het ontbreken van duidelijke regels en protocollen. Het onderzoek bracht verscheidene schrijnende gevallen aan het licht. Naar aanleiding van het onderzoek bepleitte de Algemene Onderwijs Bond

weten ook al jaren dat de meeste incidenten zich juist dáár voordoen. VO-raadsvoorzitter *Sjoerd Slagter* trok echter de conclusie dat de per 1 september 2012 verplichte incidentregistratie overbodig is.

Nu zijn ook wij geen voorstander van de verplichting zoals de minister die

voor kan het ITS-rapport³ zijn, dat in het kader van de per 1 september 2012 verplichte incidentregistratie in opdracht van het ministerie van OCW is opgesteld. Het is echter noodzakelijk dit vocabulaire verder uit te bouwen voor de fysieke veiligheid.

Kinderschoenen

In de praktijk zien we vaak dat het veiligheidsbeleid op school door iemand met persoonlijke motivatie op de agenda gezet wordt of dat de docent lichamelijke oefening de verantwoording krijgt, omdat hij of zij nog wat tijd over heeft. Het komt ook voor dat het veiligheidsbeleid plotseling aandacht krijgt nadat het flink is misgegaan. Uit onze jaaranalyses blijkt een rechtstreeks verband tussen het afnemen van het aantal registraties en het afnemen van het aantal mensen in de veiligheidsteams, die vaak ad hoc geformeerd zijn. Veiligheidsbeleid is echter een zaak die iedereen in school aangaat en waar continu aandacht aan besteed moet worden, niet alleen door de veiligheidscoördinator, de politie of de (ingehuurde) beveiligers én niet alleen als het misgaat. Het structureel inbedden van veiligheidsbeleid in de schoolorganisatie staat nog in de kinderschoenen.

VRIS

De landelijke aanpak VRIS (Veilig Rond en In School) is het antwoord op de terechte vraag van veel scholen om professionalisering inzake schoolveiligheid. VRIS biedt onder meer handboeken voor het primair en voortgezet onderwijs, waarvan de basis in iedere onderwijsinstelling is toe te passen. De methode VRIS biedt heldere doelstellingen, praktische richtlijnen, flexibiliteit in maatregelen en een objectieve toetsing. Cruciaal is de keuze voor een cyclisch proces, gebaseerd op haalbare, door de school zelf bepaalde doelen. Iedere cyclus resulteert stapsgewijs in concrete verbeteringen en leidt tot een logisch vervolg.

Stap 1: analyse

Allereerst bepaalt de school doelen en partners zoals politie of Jeugdzorg. Door middel van een convenant of intentieverklaring ontstaat grip op verwachtingen en verplichtingen: men maakt afspraken over de financiering,

De schoolleiding doet in 36 procent van de gevallen niets, veelal uit vrees voor imagoschade

systematische registratie, duidelijke protocollen en een vertrouwenspersoon voor leerkrachten: iemand met toegang tot inspectie en OM én de bevoegdheid sancties op te leggen.

Zand

Binnen en buiten het onderwijs ontkent men de eigen onwetendheid op veel verschillende manieren. Onlangs publiceerde de Voortgezet Onderwijsraad de resultaten van een enquête onder ouders en leerlingen naar het veiligheidsgevoel. De scores waren vrij hoog. Dat strookt met onze eigen onderzoekservaring: we zien bijvoorbeeld al jaren dat leerlingen en personeel zich zeer veilig voelen in de klas. Maar we

voor ogen heeft. Maar anders dan Slagter vinden wij dat een eenduidige en specifieke incidentregistratie een onontbeerlijk onderdeel is van effectief veiligheidsbeleid. Incidentregistratie helpt je te ontdekken wat er aan de hand is. Enquêtes, schouwregistratie en incidentregistratie zijn drie noodzakelijke, elkaar aanvullende instrumenten om beleid te ontwikkelen en uit te voeren. Zonder adequaat veiligheidsonderzoek heb je geen goed beeld van de situatie en gedrag je je als een struisvogel met zijn kop in het zand. Overigens ontbrak het tot voor kort aan een gemeenschappelijke vorm van definiëren van incidenten in het onderwijs. Een goed uitgangspunt hier-

Pesten valt altijd buiten de top-5, terwijl het bijna jaarlijks op nummer 1 in de veiligheidsenquêtes staat.

de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, de wijze van besluitvorming en evaluatie, de communicatie en de omgang met wijzigingen. Daarna volgt de analyse van de veiligheid in en om school. Men onderzoekt en registreert de feitelijke veiligheidsincidenten, de risico's per ruimte en de veiligheidsbeleving. Daarbij kan men kiezen voor ondersteuning door een softwarematig veiligheidssysteem.

Stap 2: prioritering

Op basis van de eerder vastgestelde visie en doelstellingen integreert de school de analyse in een onderbouwd prioriteitenoverzicht. Het handboek VRIS biedt daarbij een praktisch format.

Stap 3: plan van aanpak

Het prioriteitenoverzicht is bepalend voor de doelen en maatregelen in het plan van aanpak. Dat plan is SMART: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden. Een voorbeeld: het aantal diefstallen in klaslo-

kalen moet binnen een jaar dalen met 60 procent. Het is onmogelijk alles in eens te doen en het is allerm minst een schande dat een school zich beperkt tot een klein aantal allereerste prioriteiten. Integendeel: het is de beste manier om concreet vooruitgang te boeken.

Tips

De methode VRIS biedt veel keuzevrijheid. Veel scholen worstelen langdurig met de vraag hoe te beginnen. In deze fase is papier geduldig. Drie tips uit de praktijk:

1. *Houd het praktisch.* Maak met het veiligheidsteam een eenvoudig beleidsplan. Zo'n plan met drie à vier doelstellingen past bijna altijd op 1 A4, is binnen een dag opgesteld en geeft de betrokken medewerkers inzicht in de impact van veiligheidsbeleid op het pedagogische proces.
2. *Zet de eerste stap.* Doe wat in het plan staat. Voer maatregelen uit, registreer gevolgen, analyseer ze en vertaal de beoordeling in nieuw beleid. Communiceer actief en breng de beleidscyclus snel op gang.

Iedere reis begint met de eerste stap.

3. *Registreer de incidenten.* Incidentregistratie is cruciaal voor de beoordeling van de maatregelen. Een laagdrempelig registratieproces is makkelijk en snel (maximaal 2 à 3 minuten) uit te voeren, bij voorkeur vanuit het leerlingvolgsysteem. «

* Sjoerd Boersma is directeur van IRIS Schoolveiligheid

Bronnen

1. Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak. Onderzoek voor Veilige Publieke Taak 2007 – 2009 – 2011, DSP-groep
2. Jeugdcriminaliteit in de periode 1996 – 2010. Ontwikkelingen in zelfgerapporteerde daders, door de politie aangehouden verdachten en strafrechtelijke daders op basis van de Monitor Jeugdcriminaliteit 2010, Centraal Bureau voor de Statistiek
3. Definities van incidenten in het onderwijs, Advies. Prof. dr. T. Mooij en drs. W. de Wit. ITS, Radboud Universiteit Nijmegen, mei 2009

(Advertentie)

Professionals kiezen

STREAMLIGHT
MADE IN USA

Vanaf € 97,- (excl. BTW)
Profiteer nu van deze tijdelijke actie.

Kwaliteit kent een alternatief:

STINGER LED HP VAN STREAMLIGHT

- perfect lichtbeeld, drie standen + strobe
- lichtopbrengst 200 lumen (48.000 candlepower)
- levensduur LED 50.000 uur
- en natuurlijk onze vertrouwde service en garantie!

Safety Lux
licht dat werkt

Safety-Lux Nederland B.V
T +31 (0) 35 691 44 76
F +31 (0) 35 691 54 74
E info@safety-lux.nl
www.safety-lux.nl

over **Het Nieuwe Werken** congres

CONGRES

DE MEETBARE WINST VAN DE VERANDERENDE ORGANISATIE

Dinsdag 29 november 2011
Vergader- en congrescentrum NBC
in Nieuwegein

Het Nieuwe Werken is geen hype, dat is duidelijk. Steeds meer bedrijven gaan er mee aan de slag en de voordelen ervan zijn steeds beter te meten. Alle redenen voor een congres met als thema: "de meetbare winst van de veranderende organisatie".

Bij elke inschrijving een gratis ConferenceCard van KPN!

Meer informatie en inschrijven? Kijk op www.overhetnieuwewerken.nl/congres

Kluwer
a Wolters Kluwer business